

E-mail: visnukdnu@i.ua

Folksonomy virtual social networks.

Abstract. *The article examines alternative options for organizing data - folksonomy. We compare it with the traditional classification, identification of its benefits are highlighted its functions, especially the existence in space of virtual social networks and constant reality.*

Key words: *Internet, virtual social networking, folksonomy, mereology, taxonomy, a taxon.*

УДК 1(091) + 141.7

Павлишин Л. Г.

доктор філософських наук,
доцент кафедри філософії та економічної теорії
Тернопільського національного педагогічного
університету імені В. Гнатюка
(Тернопіль, Україна), E-mail: lyudpavl@gmail.com

ЛЮДИНА І СУСПІЛЬСТВО: КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ВЗАЄМОДІЇ

Анотація. *Свобода постає необхідною умовою розвитку особистості та показником демократичного суспільства. Хоча й абсолютної свободи не буває, немає сумніву у тому, що її межі суттєво розширюються, коли людина буде мати змогу оцінювати власні можливості, а ситуація у суспільстві стабілізується. За даних обставин будуть створені умови для розвитку особистості, в її руках сконцентруються засоби, які сприятимуть реалізації її потенціалу.*

Ключові слова: *людина, свобода, абсолютна свобода, суспільство, вибір, стосунки, людський потенціал.*

Джерелами даного дослідження є праці таких науковців як А. Крушельницький, А. Омельченко, А. Ніковський, С. Євшан, Г. Сиваченко, В. Хархун, А. Бичко, С. Погорілий, В. Гуменюк та ін.

Людина обмежена у виборі об'єктивних умов своєї діяльності, проте, незважаючи на те, що вони впливають на формування її поглядів, інтересів, світогляду тощо, вона може обирати поле своєї діяльності, визначати життєві цілі і намагатися їх досягнути. Людина має також свободу вибору щодо засобів досягнення тієї чи іншої мети. Рівень свободи також залежить і від ситуації у суспільстві, розвитку науки і техніки, демократизації суспільних відносин. Звичайно ж, не варто вести мову про абсолютну свободу, оскільки будь-яка свобода передбачає відповідальність: людина вільна і водночас невільна, оскільки жити у суспільстві і бути цілковито вільним від нього неможливо. Завдяки свободі особистості суспільство здатне не лише адаптуватися до умов навколишньої дійсності, а й перетворювати її природні та соціальні фактори.

Завдання даного дослідження полягає у виявленні причин конфліктів між людиною і суспільством, з'ясуванні шляхів послаблення кризи у їхніх стосунках, аналізі проблеми співвідношення одиничного і загального.

Суспільство накладає на своїх громадян певні обмеження, вони пов'язані одне з одним безліччю відносин. «Фундаментальне розуміння свободи – це свобода від ланцюгів, від ув'язнення, від поневолення іншими. Все решта – розширення цього сенсу, якщо не метафора. Той, хто хоче бути вільним, прагне усунути перешкоди; боротися за особисту свободу означає прагнути покласти край втручанню, експлуатації, поневоленню з боку людей, чії цілі відрізняються від твоїх» [1, с. 52].

У теоретико-філософській уяві стародавніх мислителів суспільство ототожнювалось із державою, а тому суспільні інтереси трактувалися як державні. Античні філософи намагалися з'ясувати природу суспільних зв'язків, сутність історичного розвитку та його закономірностей. На думку Платона, суспільство виникає у

зв'язку з тим, що люди відчують необхідність одне в одному задля задоволення своїх потреб. Він вважав суспільство-державу запорукою гармонійного і справедливого життя всіх громадян. У праці «Держава» Платон виклав власний погляд на ідеальну державу, що об'єднує землеробів, ремісників, які забезпечують задоволення життєвих потреб; воїнів, які гарантують безпеку; філософів-правителів, які здійснюють мудре та справедливе управління. На думку Платона, суспільство-держава – це своєрідна суспільна реальність, що має внутрішню гармонію та особливі закони власної рівноваги. Арістотель висунув ідею про те, що людина народжується політичною істотою та наділена інстинктивним прагненням до життя у суспільстві. В ідеальній державі, вважав він, люди об'єднані однією метою – досягти найкращого життя наскільки це можливо. На відміну від Арістотеля, Епікур стверджував, що людина не має інстинктивного нахилу до створення суспільства. Вона понад усе прагне особистого щастя, яке можна досягти завдяки об'єднанню людей задля боротьби зі злом. Суспільство – це результат свідомої угоди між окремими людьми про суспільний лад, який зможе сприяти покращенню стосунків між ними та створенню взаємної безпеки.

В епоху Середньовіччя суспільство ототожнювалося з «тілом Христа». Християнство порушило проблему прав людини у суспільстві, наголошуючи на рівності кожного перед Богом. У XIII ст. Тома Аквінський заклав основи концепції «природного права», яка зазнала подальшого розвитку в XVII – XVIII ст. Мислителі Нового часу Т. Гоббс, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо стверджували, що життя, радість та низку інших якостей людина отримала від Бога або від природи. Для нормального функціонування сучасного цивілізованого суспільства необхідні вільні особистості, високорозвинені розумово, морально та фізично.

Значне місце у житті людини та суспільства посідає духовна свобода, яка полягає у вільному виборі світогляду, ідеології, свободі їхньої пропаганди. Проте свобода не може бути абсолютною, тому що людина живе у суспільстві, взаємодіє з іншими людьми, зазвичай узгоджує свої дії з діями оточення. Відносний характер свободи знаходить своє відображення у відповідальності людини перед іншими людьми та суспільством у цілому. Що більше свободи дає суспільство людині, то більшою є її відповідальність за право користуватися нею. На думку Гете, людина отримує свободу тоді, коли здатна поважати те, що є вищим за неї. Проблема свободи тісно пов'язана з проблемою відчуження людини у суспільстві. Виникнувши у сфері матеріального виробництва, відчуження поширюється на інші сфери суспільного життя. Від людини відчужується виробництво та споживання духовних благ, політичні заклади, інститути соціальної сфери (освіта, здоров'я). К. Ясперс вважав, що розвиток техніки, машинного виробництва перетворює людину на частину тієї чи іншої машини. Захоплюючись новими відкриттями, вдосконаленням технічних засобів, люди не мають часу на душевні бесіди зі своїми близькими та друзями. Техніка, яку створює людина, переважно спрямована на перетворення її на запрограмовану істоту з «технічним» складом душі та мислення. Ступінь гостроти відчуження залежить не лише від його об'єктивних причин, а й від соціокультурних та психологічних умов, у яких воно реалізується. Ясперс зазначав, що доля людини залежить від того способу, за допомогою якого вона підпорядковує собі наслідки технічного розвитку та їхній вплив на життя людини, починаючи з її власної поведінки та спілкування з природою.

Безсумнівно, що людина – це природна істота, біологічний вид, але попри те вона також є соціальною істотою. Людина живе у географічному середовищі, у тій частині природи, яка перебуває у тісній взаємодії з суспільством та відчуває на собі його вплив. Безперечним є той факт, що людина пов'язана суспільними зв'язками, змушена узгоджувати свої інтереси із суспільними, а інколи й жертвувати власними пріоритетами заради колективу, але при цьому залишається самою собою. Система суспільних відносин зводиться до особистих стосунків між людь-

ми. Так, Т. Парсонс трактує ці стосунки як психологічні. Дії окремих індивідів кооперуються, в зв'язку з чим утворюються асоціації (групи, суспільство). Концепція соціальної дії свідчить про те, що, незважаючи на егоїстичну природу людей, вони діють спільно, оскільки розуміють, що досягти мети можна лише спільними зусиллями. За допомогою аналізу різних підходів до соціального, суспільного, а отже, і суспільства, можна говорити, що, з одного боку, суспільство – це система зв'язків та стосунків, у якій люди під час взаємодії між собою та природою здійснюють свою життєдіяльність, а з другого – суспільство виступає формою інтеграції життєдіяльності індивідів у цілісність як реальність, успішне функціонування якої залежить від духовних цінностей кожного громадянина суспільства. Людське суспільство постає реальною соціальною групою, у рамках якої здійснюються необхідні для існування людей функції: від виробництва речей до виховання молодого покоління, від політичної регуляції до духовної творчості. У сфері людських стосунків немає певних рецептів, проте потрібно знати основні правила, без яких людське життя перетворилося б на потік необдуманих вчинків, оскільки «буття людини означає не просто фіксація її існування, а розкриття способу існування людини в культурі, створеній шляхом практично-духовного освоєння людиною дійсності» [2, с. 6].

Живучи у суспільстві, людина набуває справжніх людських якостей і суспільство, у свою чергу, існує лише завдяки їй. Суспільство, вважає Е. Дюркгейм, є центром морального життя, своєрідним божеством, вмістилищем усіх цінностей. Варто зазначити, що проблема протистояння людини і суспільства була у полі зору таких українських мислителів як, наприклад, І. Франко, В. Винниченко. Так, Винниченко, не залишаючись осторонь суспільно-політичних проблем, що мали місце у тогочасному суспільстві, викривав негативні боки людського життя. Зображаючи життя простого народу, їхні вікові будні, він робив наголос на те, що «життя гостро ставило проблему революційного залагодження вражаючих класових суперечностей; не шляхом просвітництва, поширення в народі букварів і читанок (хоч і це ой як було потрібне), а шляхом жорстокої класової боротьби» [3, с. 43]. Винниченко наголошував на тому, що тогочасна людина, змучена злигоднями життя, зазвичай навіть не має часу замислитися над вічними проблемами людства, їй немає ніякого діла до філософії життя чи краси і моралі, коли вона голодує і зазнає несправедливості з боку тих, що мають у своїх руках владу. Про це, наприклад, йдеться у творі «Контрасти», де один із персонажів говорить, що хотів би, щоб була така філософія, яка б сприяла щастю людини.

Виступаючи з критикою тогочасного суспільного ладу, як Франко, так і Винниченко протиставляли людей, що належали до протилежних верств населення. Зображаючи заробітчанин, які шукають кращої долі по безкрайніх просторах України як людей надзвичайно нещасних, доведених до відчаю безпросвітними злиднями, вони шукали шляхи подолання конфлікту між одиничним і загальним, хотіли, щоб суспільство поставало системою, в якій взаємопов'язані між собою усі її елементи, що гармонійно функціонують та спрямовані на добробут і процвітання держави і людини зокрема. Суспільство майбутнього повинно обов'язково ґрунтуватися на засадах гуманізму і справедливості. Винниченко – «...революціонер, зрозумів вагу спільних інтересів верхів і низів, земляків і сусідів, давньої державності з майбутньою новітньою, бо він перш за все – поет, що шляхом мистецтва передає другим свої спостереження над життям та думки про нього» [4, с. 44].

Соціальна сутність людини визначається через свідомість, духовне життя, здатність створювати зняряддя праці, шедеври культури та вміння використовувати їх за призначенням. Людина володіє певними біологічними особливостями, специфіка яких проявляється на молекулярному, клітинному, організмовому та популяційному рівнях. Соціальне формувало їхню структуру в процесі антропосоціогенезу та впливає на них донині. Думка щодо поєднання соціального

і біологічного, необхідність їхнього взаємозв'язку задля майбутнього людини простежується у поглядах Винниченка. Мислитель зображає багатьох персонажів своїх творів людьми, які понад усе цінують фізичну силу, вважаючи, що завдяки їй вони зможуть здійснити все задумане, стати такими, якими хочуть бути. На їхню думку, в основі будь-яких моральних норм повинні лежати інстинкти, біологічне, яке відіграє визначальну роль у життєдіяльності людини. Проте не всі вони розуміють, що без життя у суспільстві – це нереально.

Говорячи про соціальну природу людини, потрібно не забувати, що вона не заперечує біологічне начало в ній. Ще Аристотель визначав людину як «політичну тварину», оскільки вважав, що її життя неможливе поза межами суспільства. Воно регулює та наповнює поведінку людини соціальним змістом. Проте, звичайно ж, вона не розчиняється у суспільстві, бо зберігає свою неповторність та самобутність, робить внесок у суспільне ціле. Для Винниченка, як і для Аристотеля, була не чужою думка, що людина не може жити поза межами суспільства. Проте Винниченко був переконаний, що у суспільстві, де загальне панує над одиничним, де людина підпорядковує своє життя громадським інтересам, кожна окрема особистість є лише незначним, маленьким гвинтиком суспільної машини, яка може у будь-який момент розчавити її. В зв'язку з цим людина почуває себе безсилою, не здатною на рішучі дії, їй моторошно жити у цьому світі. У цьому випадку варто згадати слова А. Камю: «Якщо не хочеш тікати від дійсності, потрібно знайти в ній людські цінності, моральне задоволення і спокій» [5, с. 224].

Життя людини та суспільства неможливе поза культурою, яка постає формою буття та спілкування людей різних культур минулого, сьогодення і майбутнього. Культура – не лише результат діяльності людини, а й історично сформовані способи праці, поведінка людини, етикет, рівень мислення. Духовна культура є головним показником рівня розвитку цивілізації. Грунтуючись на соціально-економічних досягненнях суспільства, духовна культура визначає форми життєдіяльності, характер реалізації законів суспільного розвитку, впливає на ступінь гуманізації суспільних відносин. Культура – це творчий принцип життя особистості та суспільства в цілому. Сукупність матеріальних і духовних цінностей, а також способів їхнього творення, вміння використовувати для прогресу людства, передавати від покоління до покоління складають сутність культури. Так само як не може бути культура без людини, так і людина не може бути без культури. На думку І. Канта, культурними не народжуються, а стають, оскільки кожна людина вчиться бути саме такою.

У філософському мисленні, починаючи з другої половини XIX ст., наголошувалося на тому, що свобода є важким тягарем, який ліг на плечі людини і якого вона хоче позбутися за будь-яку ціну. Так, наприклад, А. Шопенгауер вважав, що проблема свободи посідає важливе місце як у новітній філософії, так і у попередній філософській традиції. Розмірковуючи над проблемою свободи, він дійшов висновку, що цілковиту свободу має лише єдина світова воля як «річ у собі», оскільки вона нічим не обмежена, а тому всесильна. Поведінка людини, її дії позбавлені, на думку Шопенгауера, будь-якої свободи, вони підпорядковані суворій необхідності. Зосереджуючи увагу на такій позиції мислителя, варто зазначити, що людина, живучи у суспільстві, не може бути відокремленою від нього, вона змушена враховувати інтереси оточуючих, оскільки вступає у стосунки з колективом. Звичайно ж, дуже важливо при цьому не бути поглинутим суспільним цілим, не втратити власну ідентичність. Думку А. Шопенгауера, що людина не зупиняється на досягнутому, перебуває в гонитві за власними бажаннями, підтримував Е. Фромм, який зазначав, що «вся наша енергія йде на досягнення того, що ми хочемо...» [6, с. 210]. У своїй праці «Втеча від свободи» Фромм зазначав, що людина, живучи у стані ілюзії, начебто сама знає, що хоче, але насправді вона хоче лише те, «...що повинна хотіти відповідно до загальноприйнятого шаблону» [6, с. 211]. В зв'язку

з цим людина прагне втілити свої бажання у життя, хоча не розуміє для чого.

У сучасному суспільстві та й у суспільстві взагалі неможливо втілити всі свої бажання, адже може трапитися так, що не всі вони узгоджуватимуться із суспільною свідомістю. Лише мистецтво є тією сферою, де все неможливе стає можливим, де людина здатна бути такою, якою вона хоче бути, де немає нічого такого, щоб стримувало її, не давало б їй проявитися у всій її багатогранності. На думку М. Бердяєва, «творчість є те, що йде зсередини, з бездонної і невимовної глибини, а не ззовні, не зі світової необхідності... Свобода не є царство свавілля і випадку на відміну від царства закономірності і необхідності. Не розуміють таємницю свободи і ті, які вбачають у ній лише особливу форму духовної детермінованості, детермінованості не зовнішньої, а внутрішньої, тобто вважають свободним все, що породжується причинами, які лежать всередині людського духу» [7, с. 369].

Можна зробити **висновок**, що дослідження обставин індивідуального та суспільного способів існування людини, закономірностей її розвитку, самореалізації та адаптації до нових суспільних зв'язків призводили до сукупного висновку про парадоксальність та абсурдність людської сутності. Довести реалістичність кантівської концепції про людину як «мету» не вдалося; по мірі перевірки кантівської ідеї ставало зрозумілим, що зробити людину метою самої себе є нездійсненним завданням. Представники екзистенціалізму та філософської антропології звертали значну увагу на проблему співвідношення людини і суспільства, оскільки вбачали загрозу з боку цивілізації, яка негативно впливає на духовне життя людини. Наприклад, К. Ясперс, як і М. Хайдеггер, говорив, що екзистенція ніколи не буває завершеною. Якою буде людина, залежить від її вибору, від того шляху, яким вона піде: проти світу чи у світ. Перший шлях веде до самотності, а щодо другого, то філософа цікавило питання, чи не постраждає духовне життя людини від впливу на неї навколишньої дійсності, чи може людина бути незалежною, визначати свою долю. Згідно з Ясперсом, людина – це мікрокосм, у якому зосереджений макрокосм, усе те, що приховує у собі весь світ. Людина є таємницею сама для себе, вона відчуває у собі силу трансцендентного сприйняття нескінченного через свою скінченність, а тому проблема співвідношення людини і суспільства буде актуальною завжди через свою невичерпність.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ :

1. Берлін І. Чотири есе про свободу / І. Берлін; пер. з англ. О. Коваленка. – К.: Основа, 1994. – 272 с.
2. Дротянко Л. Г. Філософські проблеми мовознавства: Навч. посіб. / Л.Г.Дротянко. – К.: Навчальна книга, 2002. – 128 с.
3. Христюк П. Письменницька творчість В. Винниченка (спроба соц. аналізу) / П. Христюк. – Х., 1929. – 202 с.
4. Свенціцький І. Винниченко (спроба літературної характеристики) / І. Свенціцький. – Львів, 1920. – 44 с.
5. Камю А. Бунтующий человек / А. Камю. – М., 1999. – 346 с.
6. Фромм Э. Бегство от свободы : пер. с англ. / Э. Фромм; общ. ред. и послесл. П. С. Гуревича. – М.: Прогресс, 1989. – 272 с.
7. Бердяев Н. А. Философия свободы; Смысл творчества / Н. А. Бердяев; вступ ст., сост., подгот. текста, примеч. Л. В. Полякова. – М.: Правда, 1989. – 607 с.

REFERENCES:

1. Berlin I. Chotyry ese pro svobodu [Four essays on liberty]. – K.: Osnovy, 1994. – 272 s.
2. Drotianko L. H. Filosofski problemy movoznavstva: Navch. posib. [Philosophical problems of linguistics: Teach. guidances]. – K.: Navchalna knyha, 2002. – 128 s.
3. Khrystiyuk P. Pysmennytska tvorchist V. Vynnychenka (sproba sots. analizu) [Creative writing V. Vinnichenko (try soc. Analysis)]. – Kh., 1929. – 202 s.
4. Svientsitskyi I. Vynnychenko (sproba literaturnoi kharakterystyky) [Vinnichenko (try the literary characteristics)]. – Lviv, 1920. – 44 s.
5. Kamyu A. Buntuyushchiy chelovek [Rebellious man]. – M., 1999. – 346 s.
6. Fromm E. Begstvo ot svobody [Escape from Freedom]. – M.: Progress, 1989. – 272 s.

7. Verdyayev N. A. *Filosofiya svobody; Smysl tvorchestva* [Philosophy of Freedom; Meaning of Creativity]. – М.: Pravda, 1989. – 607 s.

Павлишин Л. Г., доктор философских наук, доцент кафедры философии и экономической теории Тернопольского национального педагогического университета имени В. Гнатюка (Тернополь, Украина), E-mail: lyudpavl@gmail.com

Человек и общество: конфликт интересов и необходимость взаимодействия.

Аннотация. Свобода является необходимым условием для развития личности и индикатором демократического общества. Хотя абсолютной свободы не бывает, нет никаких сомнений в том, что ее границы существенно расширяются, когда человек сможет оценить свои возможности, а ситуация в обществе стабилизируется. В данной ситуации будут созданы условия для развития личности, в ее руках сосредоточатся средства, способствующие реализации ее потенциала.

Ключевые слова: человек, свобода, абсолютная свобода, выбор, отношения, человеческий потенциал.

Pavlyshyn L., PhD. in philosophical sciences, associate professor of Philosophy and Economic Theory Ternopil National Pedagogical University of V. Hnatyuk (Ternopil, Ukraine), E-mail: lyudpavl@gmail.com

A man and a society: a conflict of interests and a necessary of interaction

Abstract. Freedom appears a necessary condition for the development of the personality and the indicator of a democratic society. Thanks to a freedom of the individual a society is able not only to adapt to the conditions of the surrounding reality, but also convert its natural and social factors. Of course, one should not talk about absolute freedom, because any freedom implies responsibility: a man is free and in the same time doesn't free, because living in a society makes a person to dependent on it. Society imposes on its citizens certain limitations and as a result they are related to each other.

The society has the ability to provide normal living conditions for the people, because loneliness makes us vulnerable before the elements of nature, unworthy deeds of other people. Society limiting personal freedom of a man and at the same time limiting the freedom of certain norms, rules, customs and duties. These restrictions exist for the sake of the interests of all people living in the community. Without a social whole, without people who are related to the system of public relations, there is no economy, policy, morals. We live in a society not only because this way of being is convenient for us. We do it because a man is a social being. Philosophers have always tried to figure out the specifics of social phenomena, mechanisms of social integration that provide social order, despite the diverse interests of people who live in a community. E. Durkheim considered the society as a solidarity, combination of different ideas, beliefs which realize with a help of a man.

Person is limited in the choice of the objective conditions of its activities but they affect the formation of its views, interests, worldviews, etc. A person can choose the field of its activities, to determine the life goals and try to achieve them. Although absolute freedom does not happen, there is no doubt in the fact that its boundaries substantially expand when a man is able to assess their own capabilities, when the situation in a society more or less stable for the development of the individual. In this situation many means helping to realize a person's potential are focused in its hands.

Key words: person, freedom, absolute freedom, society, choice, relationships, person's potential.